

УДК 336.1:336.14

DOI: 10.31732/2663-2209-2024-75-56-72

## УКРАЇНСЬКА НЕЗЛАМНІСТЬ – СТІЙКІСТЬ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

*Ніна Петруха<sup>1</sup>, Катерина Клименко<sup>2</sup>, Сергій Петруха<sup>3</sup>*

<sup>1</sup>Кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту в будівництві, Київський національний університет будівництва і архітектури, м. Київ, Україна, e-mail: nminna1983@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3805-22152>

<sup>2</sup>Кандидат економічних наук, завідувач відділу бюджетної політики та фінансів інституційних секторів економіки, ДННУ «Академія фінансового управління», м. Київ, Україна, e-mail: klymenko\_kateryna@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8295-1333>

<sup>3</sup>Кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту в будівництві, Київський національний університет будівництва і архітектури, м. Київ, Україна, e-mail: psv03051984@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8859-0724>

## UKRAINIAN INVINCIBILITY – SUSTAINABILITY OF PUBLIC FINANCES IN THE CONDITIONS OF WAR

*Nina Petrukha<sup>1</sup>, Kateryna Klymenko<sup>2</sup>, Sergii Petrukha<sup>3</sup>*

<sup>1</sup>Ph. D. (Economics), Associate Professor, Docent of the Department of Management in Construction, Kyiv National University of Construction and Architecture, Kyiv, Ukraine, e-mail: nminna1983@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3805-2215>

<sup>2</sup>Ph. D. (Economics), Head of the Budget Policy and Finance of the Institutional Economic Sectors Department, SESE “The Academy of Financial Management”, Kyiv, Ukraine, e-mail: klymenko\_kateryna@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8295-1333>

<sup>3</sup>Ph. D. (Economics), Associate Professor, Docent of the Department of Management in Construction, Kyiv National University of Construction and Architecture, Kyiv, Ukraine, e-mail: psv03051984@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8859-0724>

**Анотація.** Стаття присвячена дослідженню стійкості державних фінансів як фундаменту української незламності в контексті викликів, породжених російсько-українською війною. Мета статті полягає в науково-практичній оцінці проблемних аспектів пов'язаних із – формуванням та функціонуванням стійкості та резильєнтності державних фінансів в умовах війни крізь призму української незламності, окресленні шляхів залучення фінансових ресурсів, котрі можуть бути використані з метою розподілу та перерозподілу на виконання функцій держави та пріоритетних напрямів і заходів державної політики України у воєнний період. У статті проаналізовано трекер державного бюджету України під час війни, досліджено прогноз економічного і соціального розвитку України на 2025–2027 роки з урахуванням песимістичного та оптимістичного сценаріїв розвитку воєнних подій на території нашої держави на базі бачення як Міжнародного валютного фонду, так і Міністерства економіки України, поєднуючи експертні погляди міжнародного та національного рівнів. Авторами здійснено SWOT-аналіз стійкості державних фінансів як передумови української незламності в контексті російсько-української війни, котрий дозволив оцінити сильні й слабкі сторони, можливості загрози (ризик), пов'язані з війною. Розглянуто ймовірні джерела додаткових надходжень для фінансування військових видатків. Висновки підкреслюють необхідність додаткової адаптації державного бюджету до потреб сил безпеки і оборони, що вимагає застосування комплексного підходу до управління державними фінансами, зокрема, змін у структурі витрат на сприяння військовій безпеці та обороні. Дослідниками також обґрунтовано необхідність розроблення Плану Маршалла для повоєнної України з урахуванням цілепокладань в системі управління державними фінансами. Ключові компоненти такого плану повинні враховувати розвиток інфраструктури, сприяння інноваціям, підтримку МСП, а також реформу соціальних систем для забезпечення включеності та справедливості.

**Ключові слова:** державні фінанси, управління державними фінансами, воєнний стан, План Ukraine Facility, реформування державних фінансів в умовах поствоєного відновлення, міжнародні фінансові організації (МФО), бюджет, доходи бюджету, витрати бюджету, дефіцит бюджету, державний борг, План Маршала для України, прогноз МВФ.

**Формул:** 0, **рис.:** 2, **табл.:** 3, **бібл.:** 30.

**Abstract.** The article is devoted to the study of the stability of public finances as the foundation of Ukrainian indomitability in the context of the challenges caused by the Russian-Ukrainian war. The purpose of the article is a scientific and practical assessment of problematic aspects related to the formation and functioning of the stability and resilience of state finances in war conditions through the prism of Ukrainian indomitability, outlining the ways of attracting financial resources that can be used for the purpose of distribution and redistribution for the performance of

*state functions and priority directions and measures of the state policy of Ukraine during the war period. The article analyzes the tracker of the state budget of Ukraine during the war, examines the forecast of the economic and social development of Ukraine for 2025-2027, taking into account pessimistic and optimistic scenarios of the development of military events on the territory of our state based on the vision of both the International Monetary Fund and the Ministry of Economy of Ukraine. combining expert views of international and national levels. The authors carried out a SWOT analysis of the stability of state finances as a prerequisite for Ukrainian indomitability in the context of the Russian-Ukrainian war, which made it possible to assess the strengths and weaknesses, the potential threats (risks) associated with the war. Probable sources of additional revenues for financing military expenditures are considered. The conclusions emphasize the need for additional adaptation of the state budget to the needs of the security and defense forces, which requires the application of a comprehensive approach to the management of state finances, in particular, changes in the structure of expenditures for the promotion of military security and defense. The researchers also substantiated the need to develop the Marshall Plan for post-war Ukraine, taking into account the objectives of the public finance management system. Key components of such a plan should consider infrastructure development, fostering innovation, supporting SMEs, and reforming social systems to ensure inclusion and equity.*

**Keywords:** public finances, public financial management, martial law, Ukraine Facility Plan, reforming public finances in post-war recovery, international financial institutions (IFIs), budget, budget revenues, budget expenditures, budget deficit, public debt, Marshall Plan for Ukraine, IMF forecast.

**Formulas:** 0, **fig.:**2, **tabl.:** 3, **bibl.:** 30.

**Постановка проблеми.** Українська незламність та стійкість державних фінансів в умовах війни є надзвичайно важливою проблематикою для розгляду, оскільки саме фінансова стабільність держави визначає її здатність протистояти зовнішнім і внутрішнім викликам і шокам, зберігати суверенітет і забезпечувати добробут населення. Війна, яка розгортається на території України, стала найважчим випробуванням для національної економіки, яка вже тривалий час зазнавала впливу різноманітних кризових явищ. В цих умовах держава мусить шукати нові джерела фінансування, оптимізувати витрати та забезпечувати прозорість і ефективність фінансової політики. Стійкість державних фінансів, попри бойові дії, є результатом комплексних заходів, що включають збільшення податкових й неподаткових надходжень, залучення міжнародної допомоги від міжнародних інституцій й партнерів, запровадження реформ та боротьбу з корупцією. Економічна підтримка з боку міжнародних партнерів, таких як Міжнародний валютний фонд, Європейський Союз та окремі держави, є важливим чинником стабілізації фінансової системи. Водночас, не менш важливою є внутрішня мобілізація ресурсів, що включає збільшення військових витрат, соціальну підтримку постраждалих та відновлення зруйнованої інфраструктури. Український уряд, зважаючи на виклики

часу, проводить жорстку бюджетну політику, спрямовану на збереження макроекономічної стабільності та забезпечення життєво важливих функцій держави. Це вимагає не тільки ефективного управління фінансами з боку урядовців та нормотворців, але й довіри населення до уряду та його спроможності захистити національні інтереси. Важливим аспектом є також питання боргової стійкості, адже значні обсяги зовнішнього та внутрішнього боргу можуть стати тягарем для економіки у післявоєнний період. Тому держава повинна зосередитися на пошуку збалансованих рішень, що дозволять зберегти фінансову стабільність та забезпечити розвиток економіки. В умовах війни особливої значущості набуває соціально-економічна підтримка населення, що включає виплату пенсій, допомогу безробітним, забезпечення медичних послуг та інших соціальних гарантій. Все це потребує значних фінансових ресурсів, які повинні бути належним чином розподілені та використані. Незважаючи на складні умови, українська економіка демонструє здатність до адаптації та стійкість. Це підтверджується не лише стабільністю фінансової системи, але й зростанням експортного потенціалу, розвитком малого і середнього бізнесу (МСБ), а також активною участю громадян у волонтерській діяльності та підтримці збройних сил. Успішна фінансова політика в умовах війни

є запорукою відновлення країни, її економічного зростання та інтеграції у світову економіку. Тому питання української незламності та стійкості державних фінансів в умовах війни є актуальним і потребує всебічного аналізу та пошуку оптимальних рішень для забезпечення майбутнього процвітання України.

У цьому контексті, важливо розуміти, що економічна стабільність країни в умовах війни значною мірою залежить від злагодженої співпраці між різними гілками влади, приватним сектором та міжнародними партнерами. Скоординовані зусилля щодо впровадження антикризових заходів та підтримки ключових галузей економіки мають вирішальне значення для подолання наслідків військових дій та забезпечення стійкого розвитку. Також важливим є залучення інвестицій для відбудови інфраструктури та створення нових робочих місць, що сприятиме підвищенню рівня життя населення та зменшенню соціальної напруги в країні.

Незважаючи на всі виклики, український народ демонструє вражаючу єдність і рішучість у боротьбі за незалежність та відновлення країни. Саме ця незламність є джерелом сили та натхнення для подальших зусиль у зміцненні державних фінансів та забезпеченні стійкого розвитку економіки. Здатність України адаптуватися до нових реалій, мобілізувати внутрішні ресурси та ефективно використовувати міжнародну допомогу дає підстави для оптимізму щодо майбутнього країни. Тому, незважаючи на складнощі, українська економіка має всі шанси на відновлення та процвітання завдяки незламності духу та стійкості державних фінансів в умовах війни.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Ефективне управління державними фінансами є об'єктом досліджень багатьох науковців, які зробили вагомий внесок в опрацювання окресленої проблематики. Зокрема, фундаментальні положення щодо ефективного управління бюджетним процесом викладено в працях таких науковців, як Алексеєнко Н. М.,

Кушнерук О. Й., Мазур А. О. (2023), Єфименко Т. І. (2024), Коноваленко Д. В. (2024), Лупенко Ю. О., Радіонов Ю. Д. (2021), Малік Є. О., Малишко В. В. (2021), Макогон В. Д. (2021), Табакова Т. В. (2016), Панфілова Т. О. (2020), Солодовнік О. О. та Докуніна К. І. (2021), Тимошенко О. В., Гудзь Т. П. (2019) та інші. Одна, у вказаних працях проблемні аспекти державних фінансів досліджувались з виокремленням багатогранності напрямів їх розвитку, однак питання їх розвитку в контексті зміцнення національної фінансово-економічної безпеки з урахуванням воєнних дій в Україні, пріоритетного вектора європейської інтеграції та набуття нашої держави статусу кандидата в ЄС, а також окреслення української незламності як фактору впливу на їх стійкість є недостатньо вивченими та водночас відповідають реальним потребам системи управління державними фінансами.

**Формулювання цілей статті.** Мета статті полягає в науково-практичній оцінці проблемних аспектів пов'язаних із – формуванням та функціонуванням стійкості та резильєнтності державних фінансів в умовах війни крізь призму української незламності, окресленні шляхів залучення фінансових ресурсів, котрі можуть бути використані з метою розподілу та перерозподілу на виконання функцій держави та пріоритетних напрямів і заходів державної політики України у воєнний період.

Під час дослідження застосовували різноманітні наукові та спеціальні методи для аналізу, оцінки й узагальнення інформації. Використання аналітичних методів вивчення стану державних фінансів на основі статистичної вибірки Міністерство фінансів України, дало змогу проаналізувати бюджетоутворення та виявити ключові тенденції у фінансовій сфері на середньострокову перспективу. Зокрема, застосовувалися методи статистичного аналізу для обробки числових даних і визначення закономірностей. Крім того, використовувалися квалітативні методи

для отримання глибокого розуміння поглядів і думок учасників дослідження. Для оцінки ефективності різних стратегій і підходів використовувались методи порівняльного аналізу та SWOT-аналізу, що дозволило ідентифікувати сильні й слабкі сторони досліджуваних процесів і рішень. Також в рамках дослідження проводились літературний аналіз і аналіз документів для отримання інформації з історичного та теоретичного контексту. Групування, аналіз та синтез інформації використовували для розуміння функціонування державних фінансів як системи економічних взаємовідносин. Застосування методів індукції, дедукції, порівняння, спостереження та вимірювання у формулюванні наукових гіпотез уможливило визначити фактори, котрі мали вплив на розвиток державних фінансів. Наукова абстракція та групування допомогли ідентифікувати загрози і виклики фінансово-економічній безпеці країни та надати рекомендації для розробки проєкту Плану Маршалла для повоєнної України. Системний метод та інструментарій фінансового і стратегічного аналізу сприяли розробленню практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності управління державними фінансами, що є магістральним кроком задля зміцнення в сучасних реаліях економічної незалежності та стійкості України. Загалом, різноманітність застосованих методів дозволила здійснити глибоке та всебічне дослідження, і зробити висновки, що мають значення для подальших наукових розвідок та практичного застосування отриманих результатів.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Державні фінанси на «воєнних рейках» стають критично важливими, оскільки вимагають значних ресурсів на військові потреби. Збільшення витрат на оборону потребує стратегічного розподілу бюджетних коштів для закупівлі військової техніки й забезпечення військових операцій. Залучення міжнародної фінансової підтримки є важливим для зменшення фінансового

навантаження та відновлення економіки після війни. Прозоре фінансове управління і стратегічне планування дозволяють ефективно використовувати ресурси та забезпечувати стабільність фінансової системи у складних воєнних умовах. Переформатування бюджету на воєнні рейки передбачає перегляд та перерозподіл фінансових ресурсів з метою забезпечення потреб оборони та безпеки країни. Це означає збільшення витрат на військові цілі, такі як закупівля військової техніки, зброї та тренування військових сил. Важливо також забезпечити фінансування для підтримки військових операцій та інфраструктури оборони. Під час такого переформатування важливо враховувати економічні можливості країни, залучення зовнішньої фінансової допомоги та збереження фінансової стабільності у всіх секторах економіки.

Україна, зіштовхнувшись із безпрецедентними викликами через повномасштабну агресію, вимушена формувати так званий бюджет «війни на виживання» (Forbes, 2023). Цей бюджет включає комплекс заходів, спрямованих на збереження суверенітету, забезпечення обороноздатності країни та підтримку економічної стабільності в умовах активних бойових дій. Формування такого бюджету потребує жорстких рішень і мобілізації всіх можливих ресурсів для досягнення основної мети – виживання та перемоги у війні.

Однією з головних статей витрат бюджету є фінансування Збройних Сил України. Військові витрати значно зросли, охоплюючи закупівлю озброєння, техніки, боєприпасів, логістичну підтримку та забезпечення військових усім необхідним. Це включає також виплату заробітної плати військовослужбовцям та підтримку їхніх сімей. Крім того, значні кошти спрямовуються на медичне забезпечення та реабілітацію поранених.

Соціальні витрати також займають вагомую частину бюджету. Забезпечення соціальних виплат, підтримка внутрішньо переміщених осіб, виплати пенсій та допомога найуразливішим верствам

населення є критично важливими для підтримки соціальної стабільності. Важливою складовою є також відновлення зруйнованої інфраструктури – житлових будинків, шкіл, лікарень та об'єктів інфраструктури в т. ч. критичної, що забезпечують життєдіяльність населення.

Умови війни змушують уряд шукати нові джерела фінансування. Значну роль у цьому відіграють міжнародні партнери, які надають фінансову, гуманітарну та військову допомогу. Кредити, гранти та технічна підтримка від міжнародних фінансових інституцій, таких як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк та Європейський Союз, допомагають Україні покривати дефіцит бюджету та забезпечувати необхідні витрати.

Однак, внутрішні ресурси також мають бути максимально мобілізовані. Це включає посилення податкового адміністрування, боротьбу з ухиленням від сплати податків, залучення внутрішніх позик та оптимізацію бюджетних витрат. Важливим завданням є забезпечення резильєнтності й ефективності використання бюджетних ресурсів, котре підвищує довіру населення до влади й сприяє соціальній згуртованості.

Економічна політика в умовах війни орієнтована на збереження макроекономічної стабільності, підтримку стратегічних галузей економіки та стимулювання підприємницької діяльності. Зокрема, держава підтримує сільське господарство, яке залишається одним із ключових секторів економіки, а також інші галузі, що мають значний експортний потенціал.

Зрештою, бюджет «війни» є не лише фінансовим документом, а й стратегічним планом дій, спрямованим на забезпечення національної безпеки, соціальної стабільності та економічної витривалості. Успішна реалізація цього бюджету вимагає злагоджених зусиль уряду, міжнародних партнерів та всього українського суспільства, що об'єднується у боротьбі за незалежність та відновлення країни.

Крім основних напрямків витрат, бюджет також охоплює витрати на

стратегічні ініціативи, спрямовані на довгострокове зміцнення держави. Однією з таких ініціатив є розвиток оборонно-промислового комплексу, який забезпечує виробництво та ремонт військової техніки й озброєння. Інвестування в цю галузь сприяє підвищенню обороноздатності країни та створенню нових робочих місць, що є важливим у контексті економічної стабільності.

Також вагомою складовою бюджету є витрати на інформаційну безпеку та кіберзахист. В умовах сучасної війни інформаційні технології відіграють ключову роль, і Україна повинна бути готовою до протидії кібератакам та інформаційним загрозам. Це включає в себе не лише технічне забезпечення, а й навчання спеціалістів та розвиток наукових досліджень у цій галузі.

Значну увагу приділено також заходам з енергетичної безпеки. Війна значно підвищила ризики в енергетичному секторі, тому держава спрямовує ресурси на диверсифікацію постачань енергоносіїв, розвиток альтернативних джерел енергії й підвищення енергоефективності. Це не лише знижує залежність від зовнішніх постачальників, а й сприяє екологічній стійкості.

На додаток, бюджет включає фінансування освітніх та медичних програм, що забезпечують підготовку кваліфікованих кадрів для відновлення країни та підтримку здоров'я населення. Інвестування в освіту та охорону здоров'я є стратегічним кроком, що забезпечує довгостроковий розвиток та соціальну стабільність.

Важливою складовою є також підтримка МСБ, який є основою економіки. Державні програми кредитування, податкові пільги та інші форми підтримки сприяють збереженню робочих місць та стимулюють економічну активність. Малий та середній бізнес швидко адаптується до змін, і його розвиток є ключовим для економічної витривалості країни (Petrukha, Nina M. et al., 2024).

Успішна реалізація бюджету залежить від ефективного управління,

прозорості та підзвітності використання коштів. Це вимагає активної співпраці між урядом, громадянським суспільством та міжнародними партнерами. Залучення громадян до процесу контролю та моніторингу витрат підвищує довіру до державних інституцій та забезпечує ефективне використання ресурсів.

Таким чином, бюджет є комплексним інструментом, спрямованим на забезпечення обороноздатності, соціальної та економічної стабільності України. Він

враховує як поточні потреби в умовах війни, так і стратегічні пріоритети для відновлення та розвитку країни в майбутньому. Спільні зусилля держави, громадянського суспільства та міжнародних партнерів дають надію на успішне подолання викликів та відновлення мирного і процвітаючого життя в Україні.

Здійснено SWOT-аналіз української незламності – стійкості державних фінансів в умовах війни (табл. 1).

**Таблиця 1. SWOT-аналіз української незламності – стійкості державних фінансів в умовах війни**

<p><b>Сильні сторони:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li><i>Мобілізаційна здатність:</i> здатність українського народу до мобілізації (в т. ч. і фінансової) та підтримки оборони країни.</li> <li><i>Міжнародна підтримка:</i> підтримка з боку міжнародних союзників та організацій у вигляді фінансової допомоги та військової технічної допомоги.</li> <li><i>Адаптивність економіки:</i> здатність української економіки швидко адаптуватися до змін в умовах військових загроз і санкцій</li> </ol>	<p><b>Слабкі сторони:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li><i>Фінансова залежність:</i> висока залежність від зовнішніх джерел фінансування і допомоги.</li> <li><i>Економічна нестабільність:</i> погіршення економічних показників через військові дії та втрату ключових галузей економіки.</li> <li><i>Соціальні виклики:</i> зростання безробіття, міграційних процесів і соціальної напруги серед населення</li> </ol>
<p><b>Можливості:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li><i>Реформи та модернізація:</i> впровадження структурних реформ у фінансову систему та управління економікою.</li> <li><i>Розширення міжнародного співробітництва:</i> зміцнення співпраці з міжнародними партнерами для залучення нових джерел фінансування та технологічних інновацій.</li> <li><i>Підвищення власної продуктивності:</i> розвиток внутрішнього ринку та збільшення експортних можливостей</li> </ol>	<p><b>Загрози:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li><i>Макроекономічні ризики:</i> зростання інфляції, дефіцит та девальвація національної валюти.</li> <li><i>Військова загроза:</i> постійна загроза військової агресії та її вплив на економіку та фінансову стабільність.</li> <li><i>Політична нестабільність:</i> внутрішні політичні конфлікти та нестабільність стратегічного керівництва</li> </ol>

Джерело: складено авторами на основі [Клименко К. В., Петруха Н. М., Петруха С. В., 2024; Petrukha, S., Kovalenko, D., & Petrukha, N., 2024; Трінак М. М., Петруха С. В., Петруха Н. М., Коноваленко Д. В., 2024].

Цей SWOT-аналіз надає комплексний огляд сильних сторін, слабких сторін, можливостей та загроз, що впливають на стійкість українських державних фінансів в умовах війни.

Трекер державного бюджету України під час війни є важливим інструментом для забезпечення прозорості, підзвітності та ефективного використання фінансових ресурсів у критичних умовах. Він дозволяє відстежувати надходження і витрати коштів, аналізувати фінансову ситуацію, а також здійснювати контроль за реалізацією бюджетних програм. Основні джерела доходів бюджету включають податкові надходження, неподаткові надходження та

міжнародну фінансову допомогу. Значні витрати спрямовуються на обороноздатність, соціальну підтримку населення, медичне забезпечення та відновлення інфраструктури. Для фінансування дефіциту бюджету використовуються зовнішні та внутрішні позики. Важливою складовою є забезпечення прозорості через публікацію відкритих даних, проведення аудиту та громадський моніторинг. Використання інформаційних технологій допомагає автоматизувати процеси збору та аналізу даних. Стратегічне планування включає як короткострокові оперативні заходи, так і довгострокові ініціативи з відновлення

економіки. Трекер бюджету є ключовим інструментом для забезпечення фінансової стійкості та ефективного управління ресурсами, сприяючи прозорості та залученню громадянського суспільства до процесу відновлення країни. Нижче наведено основні компоненти трекера державного бюджету України під час війни.

До 2022 року державні фінанси України були переважно соціально спрямовані, з акцентом на фінансування соціальних програм, медичної допомоги, освіти та інших сфер, що безпосередньо впливають на добробут населення. Однак, починаючи з 2022 року, у зв'язку з військовими діями, бюджетні пріоритети змістилися в бік забезпечення потреб сектору безпеки і оборони. Це включає збільшення витрат на армію, оборонну промисловість, закупівлю озброєння, та інші заходи, спрямовані на захист країни.

Касові видатки Державного бюджету України за 2023 рік становили 4 014,4 млрд грн, що на 48,4 %, або на 1 308,7 млрд грн більше за попередній рік. Лівову частку з-поміж видатків в сукупному обсязі Держбюджету склали:

оборона – 52,3 %; громадський порядок, безпека та судова влада – 14,3 %; соціальний захист та соціальне забезпечення – 11,7 %; обслуговування боргу та виплати за державними деривативами – 6,2 %; охорона здоров'я – 4,5 %; міжбюджетні трансферти – 4,4 %. Касові видатки Держбюджету України за січень – червень 2024 р. склали 1935,3 млрд грн, що на 8,4 %, або на 149,4 млрд грн більше ніж за аналогічний період 2023 р. Найбільшу частку серед видатків за період січень-червень 2024 р. в сукупному обсязі Держбюджету склали: оборона – 50,9 %; громадський порядок, безпека та судова влада – 14,8 %; соціальний захист та соціальне забезпечення – 11,6 %; обслуговування боргу та виплати за державними деривативами – 6,9 %; міжбюджетні трансферти – 5,2 %; охорона здоров'я – 4,7 % (Міністерство фінансів України, 2023, Міністерство фінансів України, 2024) (табл. 2). Як бачимо тенденція виділення фінансових ресурсів на окремі статті бюджету протягом війни зберігається.

**Таблиця 2. Динаміка показників виконання Державного бюджету України**

Показники державного бюджету	2022 рік, млрд грн	2023 рік, млрд грн	Темп росту		Питома вага		Перше півріччя 2024 року*, млрд грн	Темп росту*		Питома вага*	
			%	млрд грн	2023 рік, %	%		%	млрд грн	2024 рік, %	зміна до 2023 року, %*
<b>Доходи, у т. ч.:</b>	1787,7	2672,0	149,5	884,3	100,0	–	1316,7	101,1	14,3	100,0	–
Податкові надходження, у т. ч.:	949,8	1203,5	126,7	253,8	45,0	-8,1	792,4	150,2	264,8	60,2	19,7
Податок та збір на доходи фізичних осіб	148,4	206,9	139,4	58,5	7,7	-0,6	145,9	181,9	65,7	11,1	4,9
Податок на прибуток підприємств	117,0	143,8	122,9	26,8	5,4	-1,2	147,6	217,4	79,7	11,2	6,0
Рентна плата за користування надрами	81,0	56,1	69,2	-25,0	2,1	-2,4	23,4	78,4	-6,4	1,8	-0,5
Акцизний податок: з вироблених в Україні підакцизних товарів	102,4	167,3	163,5	65,0	6,3	0,5	91,1	117,8	13,8	6,9	1,0
з ввезених на митну територію України підакцизних товарів	60,7	92,6	152,5	31,9	3,5	0,1	43,6	101,1	0,5	3,3	0,0
ПДВ: з вироблених в Україні товарів з врахуванням відшкодування ПДВ:	41,7	74,8	179,5	33,1	2,8	0,5	47,5	138,8	13,3	3,6	1,0
ПДВ з вироблених в Україні товарів	467,0	580,8	124,4	113,8	21,7	-4,4	356,0	142,4	106,1	27,0	7,8
відшкодування ПДВ:	213,9	214,6	100,3	0,7	8,0	-3,9	132,1	149,6	43,8	10,0	3,3
ПДВ з вироблених в Україні товарів	298,5	347,0	116,2	48,5	–	–	202,2	126,1	41,8	15,4	3,0
відшкодування ПДВ з ввезених на територію України товарів	-84,6	-132,4	156,5	47,8	–	–	-70,1	97,3	-1,9	–	–
Ввізне мито	253,1	366,2	144,7	113,1	13,7	-0,5	223,9	138,5	62,3	17,0	4,6
Неподаткові надходження, у т. ч.:	23,3	39,6	170,0	16,3	1,5	0,2	23,7	131,5	5,7	1,8	0,4
	346,6	991,6	286,1	645,0	37,1	17,7	470,7	96,7	-15,9	35,7	-1,6

Показники державного бюджету	2022 рік, млрд грн	2023 рік, млрд грн	Темп росту		Питома вага		Перше півріччя 2024 року*, млрд грн	Темп росту*		Питома вага*	
			%	млрд грн	2023 рік, %	%		%	млрд грн	2024 рік, %	зміна до 2023 року, %*
Частина чистого прибутку державних або комунальних унітарних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до відповідного бюджету, та дивіденди, нараховані на акції господарських товариств, у статутних капіталах яких є державна або комунальна власність	46,9	35,1	74,9	-11,8	1,3	-1,3	66,0	у 42,3 р.б.	36,0	5,0	2,7
Кошти, що перераховуються НБУ	18,8	71,9	382,6	53,1	2,7	1,6	38,6	53,8	-33,2	2,9	-2,6
Кошти, отримані у зв'язку з виконанням Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності рф та її резидентів»	17	8,8	-	-8,2	0,3	-0,6	-	-	-	0,0	-0,7
Власні надходження бюджетних установ	235,2	812,4	345,5	577,2	30,4	17,3	322,5	94,6	-18,2	24,5	-1,7
Офіційні трансферти від ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	481,1	433,4	-	-47,7	16,2	-10,7	40,5	-	-229,2	3,1	-17,6
<b>Видатки, у т. ч.:</b>	<b>2705,7</b>	<b>4014,4</b>	<b>148,4</b>	<b>1308,7</b>	<b>100,0</b>	<b>-</b>	<b>1935,3</b>	<b>108,4</b>	<b>149,4</b>	<b>100,0</b>	<b>-</b>
Загальнодержавні функції	44,1	48,5	110,0	4,4	1,2	-0,4	25,9	132,6	6,4	1,3	0,2
Обслуговування боргу та виплати за державними деривативами	157,9	247,6	156,8	89,7	6,2	0,3	132,8	113,6	15,9	6,9	0,3
Оборона	1143,2	2097,6	183,5	954,5	52,3	10,0	984,3	104,5	42,2	50,9	-1,9
Громадський порядок, безпека та судова влада	443,3	574,6	129,6	131,3	14,3	-2,1	287,0	130,8	67,6	14,8	2,5
Економічна діяльність	95,4	134,3	140,8	38,9	3,3	-0,2	43,3	106,1	2,5	2,2	0,0
Охорона навколишнього природного середовища	4,7	5,2	110,4	0,5	0,1	-0,04	3,7	178,2	1,6	0,2	0,1
Житлово-комунальне господарство	0,5	8,4	-	7,8	0,2	0,2	5,19	-	5,19	0,268	0,268
Охорона здоров'я	184,3	179,3	97,3	-5,0	4,5	-2,3	90,0	109,0	7,4	4,7	0,0
Духовний та фізичний розвиток	11,1	11,8	106,9	0,8	0,3	-0,1	6,2	126,0	1,3	0,3	0,0
Освіта	58,5	60,5	103,3	1,9	1,5	-0,7	31,8	108,0	2,3	1,6	0,0
Соціальний захист та соціальне забезпечення	426,0	469,3	110,2	43,3	11,7	-4,1	224,8	95,2	-11,4	11,6	-1,6
Міжбюджетні трансферти	136,8	177,4	129,7	40,6	4,4	-0,6	100,4	109,1	8,4	5,2	0,0
<b>Кредитування, у т. ч.:</b>	<b>-3,2</b>	<b>-9,3</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-4,1</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>
Надання кредитів	9,2	5,5	-	-3,7	-	-	1,6	-	-0,1	-	-
Повернення кредитів	12,3	14,8	-	2,5	-	-	5,66	-	-1,4	-	-
<b>Фінансування, у т. ч.:</b>	<b>914,9</b>	<b>1333,1</b>	<b>-</b>	<b>418,2</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>614,5</b>	<b>-</b>	<b>136,4</b>	<b>-</b>	<b>-</b>
Запозичення внутрішні	1309,1	1703,9	-	394,8	-	-	756,0	-	-125,4	-	-
зовнішні	696,9	552,6	-	-144,3	-	-	242,4	-	-43,3	-	-
Погашення внутрішні	612,2	1151,4	-	539,1	-	-	513,6	-	-82,1	-	-
зовнішні	448,6	436,5	-	-12,1	-	-	259,2	-	13,1	-	-
внутрішні	401,9	369,8	-	-32,1	-	-	187,9	-	-33,9	-	-
зовнішні	46,6	66,7	-	20,1	-	-	71,3	-	46,9	-	-

Умовні позначення: «\*» – зміна 2024 р. до 2023 р., у в. п. до аналогічного показника держбюджету за попередній рік наростаючим підсумком за січень-червень.

Джерело: складено авторами на основі (Міністерство фінансів України, 2023, Міністерство фінансів України, 2024)

Відмітимо, що Державний бюджет України має отримати грант від США сукупним обсягом майже 3,9 млрд дол США. Мобілізовані фінансові ресурси будуть спрямовані на виплату заробітної плати вчителям, співробітникам

служб швидкого реагування, працівникам державних органів влади, на підтримку першочергових соціальних видатків (виплати допомоги ВПО, малозабезпеченим сім'ям та особам з інвалідністю). Запланований загальний



обсяг грошової допомоги від США на 2024 р. складає 7,8 млрд дол США. Фінансові ресурси надійдуть через проєкт «Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління в Україні» (PEACE in Ukraine). Даний проєкт – це магістральний фінансовий інструмент Світового банку задля допомоги Україні. З початку повномасштабного російського вторгнення цей проєкт об'єднує іноземних донорів для надання критично важливої підтримки уряду нашої країни. В рамках проєкту PEACE in Ukraine до державного бюджету з червня 2022 р. уже залучено понад 25 млрд дол США. Така угода підвищить сукупний обсяг бюджетної підтримки у межах проєкту до майже 30 млрд дол США, з котрих понад 80 % – кошти США (Міністерство фінансів України, 2023, Міністерство фінансів України, 2024в).

Слід відмітити, що 18.07.2024 р. Кабінетом Міністрів України схвалено 2 законопроєкти. Перший проєкт пропонує Парламенту внести зміни до Податкового кодексу України, котрі нададуть змогу профінансувати додаткові воєнні видатки. Другий проєкт – пропонує зміни до державного бюджету задля підвищення воєнних видатків, необхідних задля продовження ефективного опору російському агресору.

Пропонується «м'який» варіант фінансування додаткових воєнних потреб серед всіх можливих, котрий складається з 2 частин:  $\frac{3}{4}$  додаткової потреби задля фінансування оборони запропоновано забезпечити за рахунок внутрішніх запозичень, перевиконання діючих доходів державного бюджету у т. ч. за рахунок детінізації й економії по окремих витратах (361,6 млрд грн);  $\frac{1}{4}$  – за рахунок перегляду військового збору, акцизів та деякі інші заходи (138,7 млрд грн). Левова частина складових стосується в даному випадку тих, хто споживає зовсім необов'язкові у період воєнного стану дороговартісні імпортні товари (Міністерство фінансів України, 2024а).

Одним з основних джерел додаткового фінансування держбюджету є ОВДП, які вже принесли до бюджету 220,1 млрд грн. Використання внутрішніх запозичень для фінансування військових потреб є загальноприйнятою світовою практикою, що підтверджує свою ефективність. Це дозволяє не лише мобілізувати необхідні ресурси задля забезпечення стійкості національної безпеки країни, але й підтримує економічне зростання та сприяє зміцненню внутрішнього ринку. Економія на обслуговуванні державного боргу й виконанні державних гарантій за позиками, отриманими під гарантії уряду, стала можливою завдяки різниці між фактичним та прогнозованим курсом національної валюти відносно іноземних валют на момент платежів. Крім того, фактори, такі як реальний індекс споживчих цін і облікова ставка НБУ, виявилися більш сприятливими, ніж ті, що враховувалися під час складання бюджету. Також важливим чинником стала фінансова підтримка з боку Європейської комісії, яка надала субсидії для обслуговування кредитів у рамках макрофінансової допомоги. Завдяки цим умовам, а також самостійному погашенню боргових зобов'язань суб'єктів господарювання, котрі отримали кредити під державні гарантії, вдалося додатково зекономити 65,7 млрд грн, що можуть бути спрямовані на фінансування військових потреб.

Враховуючи фактичне перевиконання планових доходів держбюджету за 1 півріччя 2024 р., планується залучити додатково 75,8 млрд грн. Це перевиконання включає такі джерела доходів:

– податок на прибуток підприємств: надходження збільшаться на 40 млрд грн завдяки підвищенню фінансових результатів бізнесу;

– ПДВ з імпорту: додатково буде отримано 5,5 млрд грн, що свідчить про зростання імпортних операцій і поліпшення споживчого попиту;

– перекази НБУ: додаткові кошти у розмірі 20,9 млрд грн стали можливими

завдяки успішному управлінню активами НБУ та збільшенню його прибутковості;  
 – адміністративні штрафи та інші надходження: ці джерела принесуть 9,4 млрд грн, демонструючи ефективність роботи органів контролю та наглядових

інституцій. (Міністерство фінансів України, 2024a).

На рис. 1 представлено джерела додаткових надходжень для фінансування військових видатків.

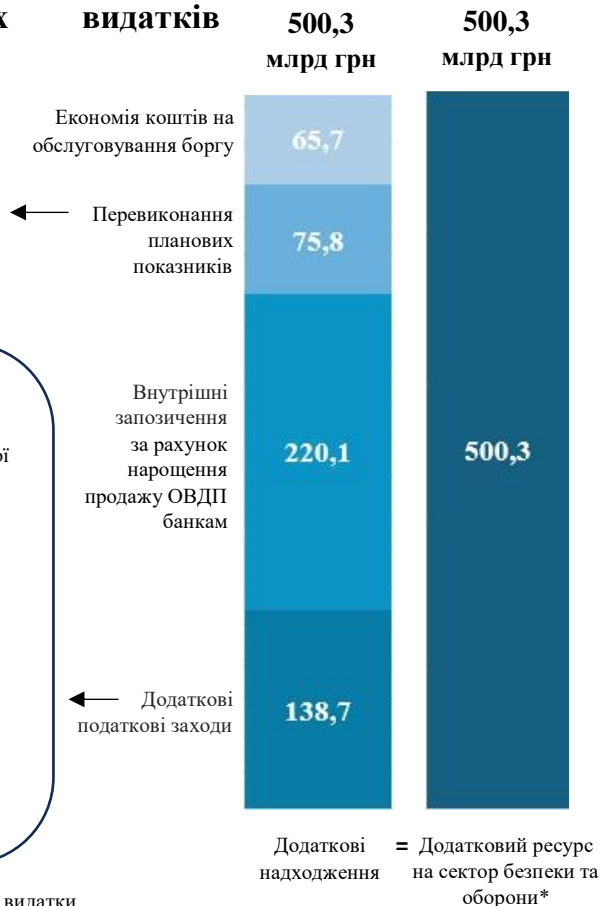
### Пропозиції щодо джерел додаткових надходжень для фінансування військових видатків

млрд грн

<b>40,0</b>	Податок на прибуток підприємств	<b>20,9</b>	Кошти, що перераховуються НБУ
<b>5,5</b>	ПДВ (імпортний)	<b>9,4</b>	Адмінштрафи у сфері забезпечення безпеки руху та інші надходження

Перегляд акцизів		
<b>9,8</b>	Пальне	<b>3,8</b> Тютюнові вироби
		<b>3,3</b> Солодкі напої
Перегляд військового збору та інші заходи		
Підвищення ставки військового збору для фізосіб з 1,5% до 5%	Запровадження військового збору для юросіб на 1% від доходу	
Запровадження військового збору для ФОП: 1,2,4 групи – 5% з двох мінімальних зарплат; 3 група – 1% від доходу	Військовий збір на послуги мобільного зв'язку, покупку нових авто, нерухомості, ювелірних виробів, банківських металів, з різними ставками залежно від об'єкта	

Оподаткування імпортом  
 \* Включено 4,3 млрд грн для резервного фонду та деякі інші видатки 45 євро

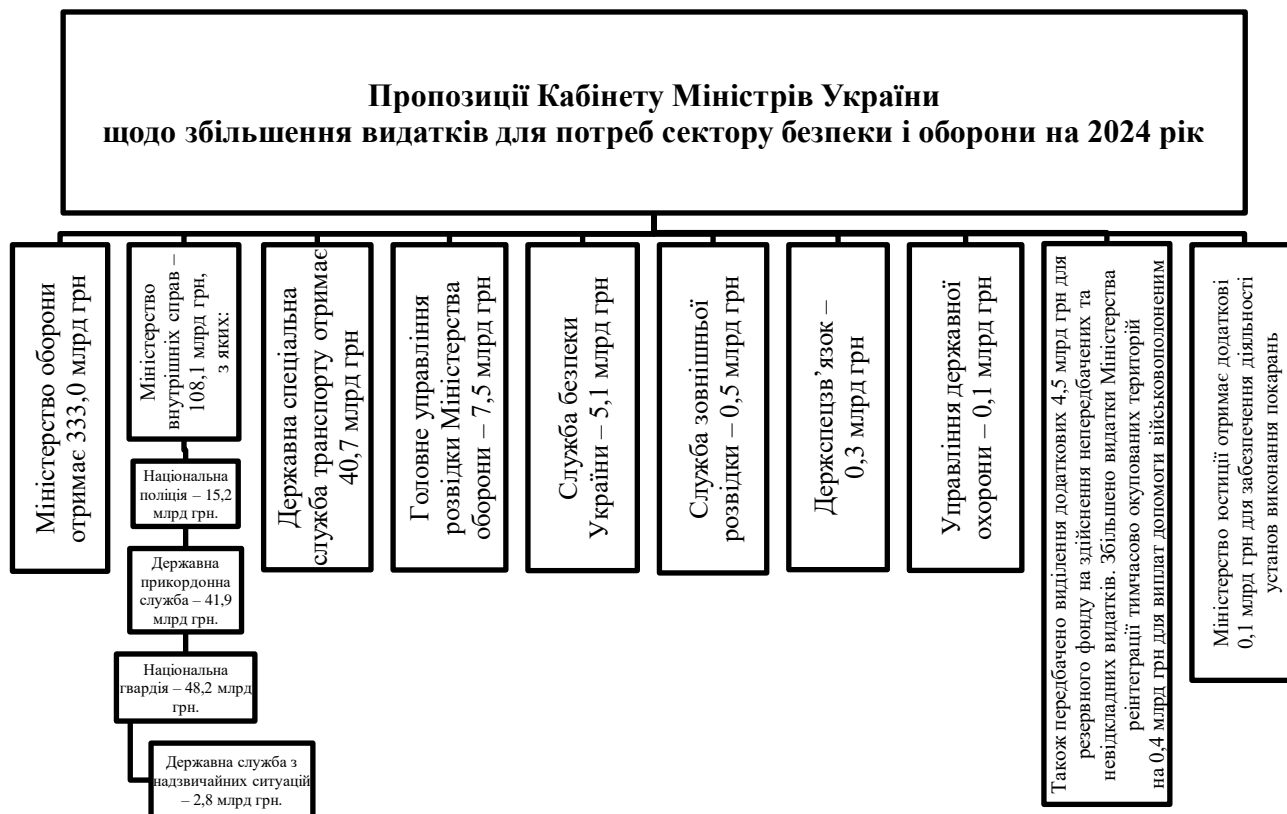


Додаткові надходження = Додатковий ресурс на сектор безпеки та оборони\*

**Рис. 1. Джерела додаткових надходжень для фінансування військових видатків**  
 Джерело: побудовано на основі (Міністерство фінансів України, 2024a).

Проектом урядового закону пропонується збільшення видатків для

потреб сектору безпеки і оборони на 495,3 млрд грн. (рис. 2).



**Рис. 2. Пропозиції уряду щодо збільшення видатків для потреб сектору безпеки і оборони у 2024 р.**

*Джерело: побудовано на основі (Міністерство фінансів України, 2024а).*

Отже, за даними Мінфіну сукупні видатки держбюджету запропоновано збільшити на 500,3 млрд грн. (Міністерство фінансів України, 2024а). Це дозволить забезпечити додаткові ресурси для військових потреб та підтримки економіки в умовах надзвичайних викликів.

У меморандумі з МВФ (International Monetary Fund, 2024) є сценарії дат завершення війни. Також певне бачення закінчення воєнних подій на території України є й у Бюджетній декларації на 2025–2027 роки, розробленій Міністерством фінансів України. Згідно з оптимістичним сценарієм, котрий міститься у меморандумі України з МВФ, війна може **закінчитися до кінця 2024 р.** У 2024 р. за такого сценарію ВВП в Україні зросте на 2,5–3,5 %, а у 2025 р. – на 5 %. Як зазначають експерти МВФ, розвиток подій війни залишається досить непередбачуваним (Інформатор, 2024). Другий – розглядає МВФ, це посилення воєнних дій у 2025 р., ще більша ескалація

у російсько-українській війні. У відповідності даному сценарію війна закінчиться (або настане перемир'я) **до кінця 2025 р. на умовах рф** або може тривати ще довше. Такий сценарій вказує на те, що після вересня 2024 р. розпочнуться шоки в економіці України, ВВП у 2024 р. впаде на 1,7 %, а у 2025 р. – ще на 1 %. Дефіцит бюджету зростатиме, потрібно буде дедалі більше коштів на потреби оборони, а економічна активність всередині країни знижуватиметься. Відновлення у подальшому буде стриманим, аніж у позитивному сценарії, враховуючи більшу шкоду основному капіталу й послаблення балансів. Обсяг виробництва через це залишиться значно нижчим за довоєнний рівень. Також наслідком такого сценарію стане знецінення гривні та відповідно зростання курсу долара й євро.

Якщо розглянути показник інфляції, то її прогнозне значення у негативному сценарії залишено колишнім: 10 % звітного

року і 8,5 % наступного проти 8 % й 7 % в базовому прогнозі (Економічна правда, 2024).

МВФ вказує на те, що воєнні ризики – як за тривалістю, так і за інтенсивністю – є найбільшими ризиками для базового прогнозу. Воєнні події вимагають додаткових витрат на проведення воєнних операцій у базовому режимі, наприклад за рахунок мобілізації. Тривала й більш посилена війна за відсутності додаткової міжнародної допомоги може зволіти до застосування неоптимальних заходів (приміром, скорочення державної допомоги чи накопичення заборгованості за видатковими коштами), котрі можуть стати каталізатором соціально-економічних потрясінь й подальшого погіршення прогнозу (Економічна правда, 2024).

Якщо нашу державу спіткають значні потрясіння, котрі перевищать негативний сценарій, може знадобитися впровадження додаткових нетрадиційних заходів. Приміром, можуть бути запроваджені додаткові податки на доходи фізичних осіб й предмети розкоші або підвищені акцизи. Також можливе збільшення внутрішнього облігаційного фінансування. Це може передбачати адміністративні заходи щодо банків, зобов'язуючи їх тримати державні облігації на певну суму або на визначений мінімальний період, враховуючи індивідуальні умови ліквідності банків. Національний банк може здійснювати вторинні покупки державних облігацій для підтримки первинного ринку. Також МВФ пропонує розглянути облігації, котрі прив'язані до інфляції чи обмінного курсу, як можливі інструменти. Якщо знову виникне значний тиск на обмінний курс, але резерви залишатимуться на адекватному рівні, можна буде застосувати розширений валютний контроль та активну валютну політику у поєднанні з коригуванням монетарної політики (Економічна правда, 2024).

На думку директорки-розпорядниці МВФ Крісталини Георгієвої, передбачається, що відновлення сповільниться, з урахуванням атак на

енергетичну інфраструктуру України, також є ризики через надзвичайно високу невизначеність, пов'язану з війною. До кінця 2024 р. Україна очікує отримати 2 транші кредиту від МВФ, загальною сумою 2,2 млрд дол США. Затвердження даних траншів передбачає проведення переглядів у вересні 2024 р. та грудні 2024 р. (Bloomberg, 2024).

Слід відзначити, що місія МВФ завершила процедуру п'ятого перегляду програми «Механізм розширеного фінансування» (The Extended Fund Facility) для України. Робота місії проводилася в період з 4 по 10 вересня 2024 року. За результатами проведених переговорів, представники МВФ та українська сторона досягли попередньої угоди на рівні персоналу (Staff-Level Agreement). У разі позитивного рішення Ради директорів, Україна отримає доступ до чергового траншу фінансування в обсязі 834,8 млн спеціальних прав запозичення, що еквівалентно приблизно 1,1 млрд дол. США за поточним курсом. Дане фінансування спрямоване на підтримку макроекономічної стабільності та проведення структурних реформ в Україні відповідно до узгодженої програми співпраці з МВФ. (Національний банк України, 2024).

Для підтримання макроекономічної стабільності країни критично важливим фактором залишається своєчасне надходження зовнішньої фінансової допомоги на умовах, що не порушують параметрів боргової стійкості. Ця підтримка має бути прогнозованою та відповідати поточним економічним викликам. При формуванні державного бюджету на 2025 рік необхідно врахувати наявні фінансові обмеження та імператив забезпечення довгострокової стійкості державного боргу. Це вимагає ретельного балансування між фінансуванням нагальних потреб та дотриманням принципів фіскальної відповідальності. Паралельно з цим, особливої уваги потребує інтенсифікація заходів, спрямованих на підвищення ефективності мобілізації внутрішніх фінансових

ресурсів. Це передбачає оптимізацію податкової системи, посилення адміністрування податків та зборів, а також розширення бази оподаткування. Комплексна реалізація зазначених заходів сприятиме зміцненню фінансової системи країни та створить передумови для сталого економічного розвитку в середньо- та довгостроковій перспективі.

Визначальні прогностичні макропоказники економічного і соціального розвитку України на 2025–2027 рр. (далі – Прогноз) було схвалено постановою Кабінету Міністрів України від 28.06.2024 р. № 780 (Кабінет Міністрів України, 2024а). Даний Прогноз підготовлено Міністерством економіки України за участі зацікавлених центральних органів виконавчої влади (Міністерство економіки України, 2024).

Основною метою розроблення даного Прогнозу є визначення кількісної оцінки розвитку економіки України до 2027 р., котра ґрунтується на аналізі розвитку економіки у 2023 – початку 2024 рр., впливу на економіку неспровокованого повномасштабного військового вторгнення РФ в Україну, та яке продовжується до сьогодні, а також враховує реалізацію заходів Уряду з нівелювання негативного впливу війни як на бізнес, так і населення в умовах систематичної фінансової допомоги з боку міжнародних партнерів. В процесі розроблення Прогнозу, враховуючи уточнення статистичних даних, появу

нових даних, зміну припущень, які закладаються до прогностичних розрахунків, був уточнений 2024 рік, як база для розрахунку, порівняно з показниками, врахованими у Законі України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» та схваленими постановою Кабінету Міністрів України «Про схвалення основних прогностичних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2024–2026 роки» від 15.12.2023 р. № 1315.

Відповідно за результатами 2024 р. передбачається: номінальний сукупний обсяг ВВП – 7484,7 млрд грн; зростання реального ВВП на рівні 3,5 %; індекс споживчих цін – 105,4 % (у середньому до попереднього року), 107,9 % (грудень до грудня попереднього року); середньомісячна зарплата працівників – 20581 грн, номінальна, скоригована на індекс споживчих цін – 112,0 % до попереднього року; рівень безробіття населення у віці 15–70 років за методологією Міжнародної організації праці – 18,2 % до робочої сили відповідної вікової групи; експорт товарів та послуг – 53478 млн дол. США, зростання порівняно з 2023 роком на 4,7 %; імпорт товарів та послуг – 94439 млн дол. США, зростання порівняно з 2023 роком на 6,3 % (Міністерство економіки України, 2024).

Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2025–2027 роки представлено в табл. 3.

**Таблиця 3. Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2025–2027 рр.**

Показник	2025 р.	2026 р.	2027 р.
Валовий внутрішній продукт:			
номінальний, млрд грн	8466,3	10123,2	11782,8
% до попереднього року	102,7	107,5	106,2
Індекс споживчих цін:			
грудень до грудня попереднього року, %	109,5	110,4	105,9
Рівень безробіття населення у віці 15–70 років за методологією Міжнародної організації праці, % до робочої сили відповідного віку	17,7	17,4	16,5
Сальдо торговельного балансу, визначене за методологією платіжного балансу, млн дол. США	-40675	-27324	-21058

Джерело: складено авторами на основі (Міністерство економіки України, 2024).

В Прогнозі також закладено продовження реалізації заходів уряду з нівелювання негативного впливу воєнних

подій як на бізнес, так і населення в контексті безперервної фінансової міжнародної допомоги з боку партнерів та

МФО. Основні напрями реформування економіки України, при цьому протягом усього прогнозованого періоду будуть мати вектор спрямовання на впровадження системних секторальних й горизонтальних реформ, котрі прийняті в контексті плану Ukraine Facility, реалізацію програми з МВФ та інших прогресивних реформ, зобов'язання по котрих наша країна взяла на себе на шляху набуття країни-члена в ЄС, розвитку двостороннього й багатостороннього співробітництва з МФО, країнами-партнерами. У 2025–2027 рр. очікується сталий тренд зростання, заснований на відбудові економіки та її трансформації у напрямку до європейських стандартів. Основні прогностичні макропоказники економічного і соціального розвитку України на 2025–2027 роки, котрі схвалено постанові урядом, було враховано при складанні проєкту Бюджетної декларації на 2025–2027 рр. Однак, бюджетний процес на наступний рік знаходиться у стані невизначеності, що створює значні виклики для стійкості державних фінансів та економічної стабільності. Основні причини цієї невизначеності можуть включати політичні напруги, зміни у макроекономічному середовищі, несподівані зміни в економічних показниках або затримки у прийнятті бюджетних рішень. Така ситуація ускладнює планування і фінансове управління як на рівні уряду, так і для бізнесу та громадськості. Для вирішення цих викликів необхідно активізувати діалог між політичними силами, забезпечити відкритість та прозорість у процесі прийняття бюджетних рішень, а також підвищити ефективність моніторингу й контролю за витратами. Важливо також розвивати резервні плани і механізми адаптації до змінюваних умов, що дозволить зменшити негативні впливи невизначеності на економіку та соціальну сферу країни. Крім того, співпраця з міжнародними партнерами та фінансовими інституціями може забезпечити додаткові ресурси та експертну підтримку для стабілізації фінансової ситуації. Важливим

етапом є також підтримка та залучення громадськості до дискусій про бюджетні пріоритети та механізми їх реалізації, що сприятиме більшій відповідальності та ефективності управління державними фінансами.

Сукупні обсяги видатків держбюджету на середньостроковий період на безпеку і оборону визначено на 2025 рік у сумі 2226,8 млрд грн; 2026 рік – 1626,8 млрд грн, 2027 рік – 1532,8 млрд грн. Всього видатків бюджету складатимуть: 2025 рік – 3955,5 млрд грн, 2026 рік – 3788,1 млрд грн, 2027 рік – 3912,5 млрд грн. Одночасно, вищезазначені загальні обсяги видаткової частини бюджету переглядатимуться під час підготовки проєктів законів про державний бюджет України на відповідний рік з урахуванням рішень керівництва держави, тривалості та інтенсивності воєнного конфлікту (РБК-Україна, 2024).

Європейська Комісія надала позитивну оцінку індикаторам, котрі Україна реалізувала в межах Плану Ukraine Facility до 2 кв 2024 р. Така позитивна оцінка відкрила шлях до спрямування Україні першого регулярного траншу у розмірі 4,2 млрд євро. Україна виконала 9 індикаторів, передбачені Планом Ukraine Facility. Такі стратегічні орієнтири охоплюють управління державними корпораціями, державними фінансами, бізнес-спільнота й сектор енергетики. Міністерство фінансів України відповідальне було за 3 умови Ukraine Facility: схвалення Бюджетної декларації на 2025–2027 рр.; затвердження плану заходів з реалізації Дорожньої карти реформування управління публічними інвестиціями; а також схвалення Довгострокового національного стратегічного плану цифрового розвитку, цифрової трансформації та цифровізації Державної митної служби (Кабінет Міністрів України, 2024).

Слід відмітити, що під час розробки Держбюджету на 2025 рік враховано основні прогностичні показники, закладені в Бюджетній декларації на 2025–2027 роки. Збереження рівня основних показників

кінця 2024 р. економічно обґрунтовано, зокрема простежується позитивний тренд поступового підвищення показників бюджету і зменшення його дефіциту, а також, по факту, рівень інфляції виявився значно нижчим прогнозованого. Водночас важливо пам'ятати, що бюджет, особливо під час війни, має стати збалансованим документом, що має забезпечити покриття всіх основних видатків, передусім спрямованих на посилення обороноздатності країни, відновлення критичної інфраструктури та видатків соціальної сфери (Урядовий портал, 2024).

**Висновки.** Переформатування бюджету на воєнні рейки вимагає комплексного підходу до управління фінансами, зокрема, змін у структурі витрат на сприяння військовій безпеці та обороні. Це включає не лише збільшення фінансування для військових потреб, але й стратегічний перегляд витрат на інші сектори, що може вимагати скорочення бюджетних видатків в інших напрямках. Для визначення пріоритетів у формуванні видаткової частини бюджету на наступний рік і середньострокову перспективу необхідно спиратися на стратегічне бачення політик у відповідних галузях та сферах. Це бачення повинно враховувати загальнодержавну модель післявоєнної відбудови та розвитку економіки України, зокрема відновлення інфраструктури, підтримку соціальних програм, стимулювання економічного зростання і адаптацію до європейських стандартів. Важливо також інтегрувати інноваційні підходи та технології, сприяти розвитку МСБ, а також залучати міжнародні інвестиції для забезпечення стабільного та сталого розвитку країни. Залучення міжнародної фінансової підтримки стає ключовим, особливо в умовах економічної напруги під час конфлікту. Ефективне управління фінансами на воєнних рейках передбачає також забезпечення прозорості, контролю за витратами та здатність реагувати на зміни в умовах військових загроз.

Необхідно впровадити ефективні механізми контролю та моніторингу

державних витрат, раціонального розподілу фінансових ресурсів і оцінювання ефективності бюджетних програм через повноцінне впровадження середньострокового бюджетного планування. Це забезпечить прозорість та відкритість бюджетного процесу за допомогою порталів відкритих даних (таких як Spending, E-data, Open budget, IFIs projects, портал реєстру проєктів МФО тощо), спростить податкове адміністрування й забезпечить реалізацію ефективних управлінських рішень на основі принципів Індустрії 4.0. Залучення населення й громадських організацій до процесу ухвалення рішень та створення сприятливого інвестиційного бізнес-клімату також є ключовими аспектами даного підходу.

Також необхідне удосконалення методології оцінки бюджетної безпеки для забезпечення комплексного розуміння фінансового стану, стійкості та ефективності фінансової системи держави, що в свою чергу, дозволить своєчасно реагувати на проблеми шляхом реалізації ефективних стратегій, спрямованих на зміцнення державних фінансів і забезпечення фінансової безпеки. Такий підхід дозволить забезпечити більш резильентне відновлення та розвиток країн, які потрапили в складні кризові ситуації, сприяючи глобальній стабільності і безпеці. Широке залучення до професійної дискусії учасників науковців, експертної аудиторії сприятиме формуванню Плану Маршалла після війни, що становитиме підґрунтя для сталого й інклюзивного розвитку національної економіки загалом, покращання добробуту всіх громадян України.

То ж перспективи подальших досліджень окресленої проблематики вбачаються в розробленні проєкту своєрідного Плану Маршалла для повоєнної України. Розробка доктринального проєкту, аналогічного Плану Маршалла, є важливим завданням для країн, які стикаються з наслідками війни або інших кризових ситуацій. Оригінальний План Маршалла,

запроваджений після Другої світової війни, демонстрував ефективність у відновленні інфраструктури, економічному зростанні та соціальній стабілізації країн Європи. В контексті сучасної глобалізації і змінюваної політичної динаміки, розробка подібної стратегічного підходу з тактичними кроками для сучасних конфліктів або кризових ситуацій є актуальною та необхідною. Основні

аспекти такої доктринальної моделі включають стратегії ефективного відновлення інфраструктури, відновлення економічного потенціалу та соціальної стабілізації. Ключові компоненти такого плану повинні враховувати розвиток інфраструктури, сприяння інноваціям, підтримку МСП, а також реформу соціальних систем для забезпечення включеності та справедливості.

### Література:

1. Економічна правда. МВФ оновив негативний сценарій: поліпшив прогноз ВВП України на 2024 і погіршив на 2025. (2024). Доступ через: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/07/5/716237>
2. Єфименко, Т. І. (2024). Пріоритети забезпечення стійкості державних фінансів України в сучасних умовах. *Фінанси України*, (1), 7–24. Доступ через: <https://doi.org/10.33763/finukr2024.01.007>
3. Інформатор Україна. (2024). Коли закінчиться війна з росією: МВФ та Міністерство фінансів України дали відповіді. Доступ через: <https://fin.informator.ua/uk/koli-zakinchitsya-viyana-z-rosiyeyu-mvf-ta-ministerstvo-finansiv-ukrajini-dali-vidpovidi>
4. Кабінет міністрів України. (2024). Мінфін: Єврокомісія позитивно оцінила виконання Україною умов Плану України. Це відкриває шлях до отримання 4,2 млрд євро у межах інструменту Ukraine Facility. Доступ через: <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-ievrokomisiia-pozytyvno-otsinyala-vykonannya-ukrainoiu-umov-planu-ukrainy-tse-vidkryvaie-shliakh-do-otrymattia-42-mlrd-ievro-u-mezhakh-instrumentu-ukraine-facility>
5. Кабінет Міністрів України. (2024а). Постанова Кабінету Міністрів України «Про схвалення основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2025–2027 роки» від 28 червня 2024 р. № 780. Доступ через: <https://www.kmu.gov.ua/npas/proskhvalennia-osnovnykh-prohnoznykh-makropokaznykiv-ekonomichnoho-i-s780280624>
6. Клименко, К. В., Петруха, Н. М., Петруха, С. В. (2024) «Зелений» план Маршалла для України: фінансово-економічний та регуляторний контекст. *Наукові праці НДФІ*, № 1. С. 20–49. Доступ через: <https://doi.org/10.33763/npndfi2024.01.020>
7. Лупенко, Ю. О., Радіонов, Ю. Д. (2021). Напрями вдосконалення системи управління державними фінансами країни. *Фінанси України*, 8, 47–67. Доступ через: <https://doi.org/10.33763/finukr2021.08.047>
8. Макогон, В. Д. (2021). Інституційне забезпечення стійкості системи державних фінансів. *Економічний вісник університету*, 48, 209–215. Доступ через: DOI: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2021-48-209-215>
9. Малишко, В. В. (2021). Сучасний стан та тенденції функціонування державних фінансів в Україні. *Економічний вісник університету*, 50, 187–193. Доступ через: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2021-50-187-193>
10. Малік, Є. О., Табакова, Т. В. (2016). Сучасний стан державних фінансів України: пріоритети, стратегія та ризики. *Проблеми економіки*, 3, 60–67. Доступ через: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0000609372>
11. Міністерство економіки України. (2024). Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2025–2027 роки. Доступ через: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=428b492a-6d7c-4380-97c7-78ccb7f4a1fa&title=PrognozEkonomichnogoIsoTsialnoRozvitkuUkrainiNa2025-2027-Roki>
12. Міністерство фінансів України. (2023). Державний бюджет. Доступ через: [https://mof.gov.ua/uk/budget\\_2023-582](https://mof.gov.ua/uk/budget_2023-582)
13. Міністерство фінансів України. (2024). Державний бюджет. Доступ через: [https://mof.gov.ua/uk/budget\\_of\\_2024-698](https://mof.gov.ua/uk/budget_of_2024-698)
14. Міністерство фінансів України. (2024а). Уряд запропонував Раді джерела додаткових надходжень для фінансування військових видатків. Доступ через: <https://mof.gov.ua/uk/news/uriad-zaproponuvav-radi-dzherela-dodatkovikh-nadkhodzhen-dlia-finansuvannia-viiskovikh-vidatkov-4699>
15. Міністерство фінансів України. (2024в). Найближчим часом Україна отримає 3,9 млрд доларів США від Сполучених Штатів. Міністр фінансів підписав відповідну Угоду. Доступ через: <https://mof.gov.ua/uk/news/ukraine-will-receive-usd-39-billion-from-the-united-states-the-minister-of-finance-has-signed-the-relevant-agreement-4721>
16. Національний банк України. (2024). Досягнуто угоди на рівні персоналу щодо п'ятого перегляду програми розширеного фінансування з МВФ. Доступ через: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/dosyagnuto-ugodi-na-rivni-personalu-schodo-pyatogo-pereglyadu-programi-rozshireno-go-finansuvannya-z-mvf>
17. Панфілова, Т. О. (2020). Конвергенція та дивергенція сфери державних фінансів країн – членів ЄС і України. *Економіка України*, 7, 108–120.



- Доступ через: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2020.07.108>
18. Петруха Н. М., Клименко К. В., Петруха С. В. (2024). Економіка та державні фінанси – феномен української незламності. *Збірник наукових праць «Вчені записки Університету «КРОК»*, 2, 42–55. Доступ через: DOI: 10.31732/2663-2209-2024-74-42-55
19. Петруха, Н., Петруха, С., Алексеєнко, Н., Кушнерук, О., & Мазур, А. (2023). Соціальні імперативи державних фінансів: воєнна адаптація та засади повоєнного відновлення. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 3(50), 358–371. Доступ через: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.3.50.2023.4031>
20. РБК-Україна. (2024). Україна зможе зменшити видатки на оборону. Доступ через: <https://www.rbc.ua/rus/news/uryadi-sprognozuvali-koli-ukrayina-zmozhe-1719828415.html>
21. Солодовнік, О. О., Докуніна, К. І. (2021). *Технологія блокчейн: суть і перспективи використання у системі державних фінансів України. Бізнес Інформ* (3), 126–131. Доступ через: [https://www.business-inform.net/article/?year=2021&abstract=2021\\_3\\_0\\_12\\_6\\_131](https://www.business-inform.net/article/?year=2021&abstract=2021_3_0_12_6_131)
22. Тимошенко, О. В., Гудзь, Т. П. (2019). Аналіз стійкості державних фінансів України. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*, 4 (95), 48–58. Доступ через: <http://doi.org/10.37734/2409-6873-2019-4-6>.
23. Тріпак, М. М., Петруха, С. В., Петруха, Н. М., Коноваленко, Д. В. (2024). Ветеранський бізнес: резильєнтність інклюзивної економіки та державних фінансів. *Інклюзивна економіка*, 2(04), 42–55. Доступ через: [https://doi.org/10.32782/inclusive\\_economics.4-8](https://doi.org/10.32782/inclusive_economics.4-8)
24. Укрінформ. (2024). Бюджетна декларація: аналіз та оцінка прогнозів Уряду на 2025–2027 роки. Доступ через: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3883934-budzetna-deklaracia-analiz-ta-ocinka-prognoziv-uradu-na-20252027-roki.html>
25. Урядовий портал. (2024). Проект держбюджету – 2025: у Мінфіні обговорили пропозиції профспілок і роботодавців. Доступ через: <https://www.kmu.gov.ua/news/proekt-derzhbiudzhetu-2025-u-minfini-obhovoryly-propozytzii-profspilok-i-robotodavtsiv>
26. Bloomberg. (2024). IMF Sees Slower Ukraine Growth, Bondholder Talks ‘Intensifying’. Доступ через: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-06-28/imf-downgrades-ukraine-gdp-outlook-on-power-cuts-approves-loan?embedded-checkout=true&leadSource=verify%20wall>
27. Forbes. (2023). Марченко аносував бюджет «війни на виживання» на 2024 рік. Доступ через: <https://forbes.ua/news/marchenko-anonsuvav-byudzheth-viyni-na-vizhivannya-na-2024-rik-24082023-15617>
28. International Monetary Fund (IMF). (2024). Ukraine: Fourth Review of the Extended Arrangement under the Extended Fund Facility, Request for Modifications of a Performance Criterion, and Financing Assurances Review-Press Release; Staff Report; and Statement by the Executive Director for Ukraine June 28, 2024. Доступ через: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2024/06/28/Ukraine-Fourth-Review-of-the-Extended-Arrangement-under-the-Extended-Fund-Facility-Request-551207>
29. Petrukha, S., Konovalenko, D., & Petrukha, N. (2024). Inclusive economy and public finance: current state and principles of post-war recovery. *Baltic Journal of Economic Studies*, 10(2), 219-231. Доступ через: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-2-219-231>
30. Petrukha, Nina M. et al. (2024). The Policy of Heroes – A New Philosophy of Veteran Business. *Business Inform*, 1, 392–404. Доступ через: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-1-392-404>